

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-41>

УДК 811.161.2'25=112.2

Матвіїшин О.М., Михайляк Ю.Я.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ МЕТОД АННИ-ГАЛІ ГОРБАЧ ПРИ ВІДТВОРЕННІ ЛЕКСИЧНИХ РЕАЛІЙ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Стаття присвячена особливостям відтворення національно-культурного компонента оригінального тексту, зокрема лексичних реалій, німецькою мовою. Предметом для аналізу послужили першотвори М. Коцюбинського в німецькомовній інтерпретації А.-Г. Горбач. Обґрунтовано, що ґрунтовні знання лексичних реалій, культурологічна обізнаність та історичні дослідження впливають на адекватність відтворення етнолексем. В процесі дослідження встановлено, що спосіб перекладу етномовних одиниць залежить від мовно-естетичного значення реалії, її стилістичних особливостей, позамовних асоціацій і від перекладацького почерку автора перекладу. У перекладацькій лабораторії А.-Г. Горбач домінантними методами є гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, ситуативний відповідник, калькування та ін., які забезпечують адекватність її перекладів. На основі зіставного аналізу вбачається прагнення А.-Г. Горбач з максимальною точністю відтворити ідейний зміст першотвору, його художні особливості, всю красу стилю і манери українського митця, фонетичне звучання й мелодійність його мови.

Ключові слова: реалія, національний колорит, образність, художній переклад, адекватність, еквівалентність, перекладацькі трансформації, методи перекладу.

Matviyishyn Oksana, Mykhaylyak Yulia
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

TRANSLATION METHOD OF ANNA-HALA HORBACH IN THE REPRODUCTION OF LEXICAL REALIA IN GERMAN

Summary. The article deals with the features of reproducing the national-cultural component of the original text, in particular lexical realias, in German. The subject of the analysis was the originals of M. Kotsiubynsky in the German interpretation of A.-H. Horbach. The article deals with the realia as a means of expressing ethnic and cultural peculiarities and national mentality of the Ukrainian and German peoples. The article states that in each case the functional characteristics of the national marking units, their compositional functions, and the pragmatic aspect should be taken into account. It has been proved that profound knowledge of lexical realias, cultural awareness, and historical research influence the adequacy of the reproduction of ethnolexemes. In the process of analysis, the methods of reproduction of ethnolexemes in German are indicated and the specifics of their application are defined. The study found that the method of translating ethno-linguistic units depends on the linguistic and aesthetic significance of realia, its stylistic features, extra-linguistic associations, and the translator's penmanship. In the translation laboratory of A.-H. Horbach the following methods are dominant: hyperonymic renaming, descriptive periphrasis, combined renomination, situational correspondence, calque, etc. which ensure the adequacy of its translations. A detailed comparative analysis showed that A.-H. Horbach had the following factors on the formation of dominant features of the translation method: polyculture, bilingualism, education in Germany, the establishment of direct contacts with authors of originals, guidance on its mediation mission, striving to present Ukraine in the German-speaking world, hence the determination to achieve its goals. On the basis of the comparison of the original texts of M. Kotsiubynsky with their German-language versions of A.-H. Horbach, it is apparent the desire to reproduce with maximum precision the idea content of the original, its artistic features, all the beauty of the style and manners of the Ukrainian artist, the phonetic sound, and melodiousness of his speech.

Keywords: realia, national colour, imagery, literary translation, adequacy, equivalence, translation procedures, methods of translation.

Постановка проблеми. Особливої уваги в сучасній перекладознавчій науці заслуговує вивчення питання національного колориту, яким наділений більшою чи меншою мірою кожний художній твір. Елементи національного колориту, комплекс народних чи історичних рис відображені у діях і характерах героїв твору, що не складає певних труднощів при перекладі цільовою мовою. Протилежною стороною є лексичні реалії, які створюють атмосферу твору, його колорит, етноспецифіку і вимагають відповідного перекладацького таланту, творчості. Адже перекладений твір залишається перекладом у повному значенні цього слова лише тоді, коли в ньому збережено національну своєрідність оригіналу в його соціально-історичній конкретності.

Такими яскравими прикладами для аналізу виступають німецькомовні переклади А.-Г. Горбач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класифікацію лексичних реалій в структурному та історико-семантичному планах, способи, методи та шляхи їх трансформації однак англійською мовою закладені у монографії Р. Зорівчак [1]. Особливості ідіостилю А.-Г. Горбач розглядає в наукових доробках О. Шум [6], акцентуючи на відтворенні фразеологізмів та власних назв; вартими уваги є досягнення М. Іваницької, яка вивчає особистість А.-Г. Горбач у видавничій, громадській, літературознавчій і перекладознавчій діяльності [2], поодинокі штрихи перекладацького почерку А.-Г. Горбач вбачаємо у дослідженнях О. Матвіїшин [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Результати наукових досягнень, які визначають основні риси перекладацького методу А.-Г. Горбач як інтерпретатора української художньої літератури в німецькомовному культурному просторі, заслуговують високої оцінки. Однак перекладознавчий аналіз більшості згаданих досліджень ґрунтується на тлі оригінальних творів багатьох корифеїв української літератури, не враховуючи їхній індивідуальний стиль. Тому доцільним виступає аналіз перекладацького почерку А.-Г. Горбач при відтворенні лексичних реалій в діаді ідіостиль автора – ідіолект перекладача.

Мета статті. Головна мета статті полягає у визначенні особливостей відтворення національно забарвлених лексичних одиниць у перекладах А.-Г. Горбач німецькою мовою. *Об'єктом* наукової розвідки виступають першотвори М. Коцюбинського та їх німецькомовні варіанти А.-Г. Горбач; предметом аналізу – лексичні реалії оригінальних і цільових текстів. *Матеріалом* для дослідження послужили твори М. Коцюбинського в інтерпретації А.-Г. Горбач німецькою мовою.

Виклад основного матеріалу. У художньому тексті лексичні реалії тісно асоціюються з ситуативним контекстом; в семантичному континуумі реалій є також конотативні, зокрема локальні семи, які несуть етнокультурну інформацію, вказують на етнічну приналежність. Для перекладача нерідко вони виступають каменем спотикання, бо, як зауважує А. Федоров «слова, що позначають реалії, не мають термінологічного забарвлення, не контрастують навіть із найбільш «звичайним» контекстом в оригіналі, не виділяються в ньому з погляду стилістики, є звичайні для мови оригіналу, і саме тому становлять труднощі при перекладі» [5, с. 160]. Вибір способу трансляційного перейменування етномовних одиниць залежить від мовно-естетичного значення реалії, її стилістичних особливостей, позамовних асоціацій і, звісно, від перекладацького почерку автора перекладу. Однак в кожному конкретному випадку слід враховувати функціональні характеристики національно маркованих мовних одиниць, їх композиційні функції та прагматичний аспект.

У творчості М. Коцюбинського реалії як носії національного колориту виступають мікроелементами його стилю. З усіх інших видів (наскрізної, художньої деталі) мовна тканина М. Коцюбинського рясніє реаліями-художніми дріб'язками, однак із високими композиційними заданостями. В тексті оригіналу національно забарвлена лексика використовувалась автором для віддзеркалення колориту та побутового життя гуцулів, тому інколи вона буває і діалектною.

Для відтворення етномовних одиниць А.-Г. Горбач використовує широкий спектр методів, що зумовлено функцією реалії в тексті першоджерела, її семантичним наповненням, стилістичними відтінками і перекладацьким тактом. Розглянуті національно забарвлені лексичні одиниці ми диференціювали на такі групи:

Назви традиційних свят, традицій. Описовим способом відтворює А.-Г. Горбач назви релігійних свят. Прикладом слугує уривок із повісті «Тіні забутих предків»: «На **Покрову** повернув

Прокіп» [3, с. 202]. Це свято святкується в жовтні, уособлюючи захист і покров Пресвятої Богородиці над людством. Німецькомовна дескриптивна перифраза доносить чужомовному читачеві всю сутність християнського свята: «**Zum Fest der heiligen Maria, der Beschützerin, im Spätherbst, kam Prokip heim**» [7, с. 54]. У перекладі спостерігається лінійне розширення тексту, яке тлумачить, що Покрова – це свято, що воно конкретно позначає, коли святкується. Такий підхід перекладачки слід вважати повноправним, оскільки сприйняття етнолексеми не створює труднощів у німецькомовного читача. Особливості перекладацького почерку А.-Г. Горбач визначаються її розумінням етнолексем із поєднанням естетичного смаку. Творчо підходить перекладачка до перенесення на німецький ґрунт назви іншого свята – Маланки, як читаємо в тексті першотвору: «**На Маланки** до маржини у загороду приходив сам бог [3, с. 31] – «**Zum Malankafest, in der Neujahrsnacht, kam Gott selber zu den Tieren in ihre Ställe**» [7, с. 66]. Перекладачка конкретизувала назву свята, подала його тлумачення безпосередньо в контексті, що чіткіше розкриває значення і час святкування цього свята. Це дає змогу чужомовному читачеві бодай в загальних рисах окреслити суть цього свята. Розглянувши низку інших прикладів, дібраних із текстів оригіналів та їх перекладів німецькою мовою, впливає, що більшість назв свят передано їхніми повними відповідниками: «Пилипівка» – «Adventsfastenzeiten», «Проводи» – «Tomassontag», «М'ясиці» – «Vorfasten». Такий ґрунтовний переклад святкових назв зумовлений тим, що більшість з них пов'язані з церковним календарем, вони збігаються за часом проведення і за своїм змістом, тому і мають відповідники в німецькій мові.

Помешкання людей, предмети побуту. Низка національно забарвлених лексичних одиниць на позначення побутових предметів в німецькомовній інтерпретації А.-Г. Горбач засвідчують на користь високої майстерності перекладачки. Для їх відтворення було застосовано різноманітні шляхи адекватної реалізації в німецькомовному тексті. Гіперонімічним перейменуванням відтворено етнолексеми «бартка», яка виступає і частковим діалектизмом. Ця мовна одиниця позначає гостру вузьконосу сокиру, яка поширена серед мешканців Карпатських гір, зокрема гуцулів і бойків. Вжита в компаративному звороті реалія оригіналу набуває свого експресивного потенціалу: «Вітер, гострий, як наточена **бартка**, бив йому в груди» [3, с. 284]. Гіперонім в тексті перекладу «Der Wind, scharf wie eine gewetzte **Axt**, schlug ihm gegen Brust...» [7, с. 30] передає основне значення етнолексеми, емоційний заряд якої посилюється тим же порівняльним зворотом, проте не відтворює локальну інформацію. Атрибутом гуцульської сім'ї була велика піч із припічком, як про це описує на сторінках М. Коцюбинський: «Найбільше місця в хатці займала **піч** із великим, мало не до землі, **комином**. **Припічок** був так низько...» [3, с. 162]. Методом генералізації відтворює А.-Г. Горбач ці реалії, не розрізнявши їх: «Den größten Platz in der Hütte nahm **der Ofen** ein mit einem gewaltigen, bis zur Erde reichenden **Kamin**. **Der Ofen** war so tief...»

[7, с. 296]. Німецькомовний варіант передає основне денотативне значення лексеми, однак він позбавлений додаткових нашарувань, конотативних значень і локального колориту. Перекладачі слід було насамперед віднайти різні відповідники етноодинаціям «піч» і «припічок», як в наступному прикладі, скориставшись калькуванням: «припічок» – «Herdstelle».

Подекуди для однієї реалії А.-Г. Горбач добирає різні варіанти їх інтерпретації. Це стосується етнолексми «призба», яка позначає невисокий, переважно земляний насип вздовж стін хати надвору. В тексті оригіналу надбудуємо на рядки: «Маланка заспокоїлась і знов сіла на **призбу** [3, с. 188], німецькомовний варіант яких включає реалію-гіперонім: «Malanka beruhigte sich und ließ sich abermals auf **die Mauer**» [7, с. 23]. Гіперонімічне перейменування відобразило семантичний континуум етноодинаці, однак в ньому не збережено додаткових відтінків, оскільки призба для українського селянина використовувалась і місцем для спільного перебування родини, а обмазана нею червона глина мала символічну силу вогню. Однак вже в іншому місці першоджерела зустрічаємо цілком друге трактування цієї реалії: «Malanka setzte sich auf **die Prysba – einen Mauervorsprung, der als Bank rings um das Haus lief**» [7, с. 40]. Комбінована реномінація за рахунок транскрибованого слова вміщає сему незвичності, чужинності, а дескриптивна перифраза роз'яснює значення реалії, що дає змогу зберегти в перекладі не тільки денотативну, а й частково конотативну наповненість. Такий підхід А.-Г. Горбач розв'язала проблему збереження національного, а з ним й історичного колориту. Серед інших прикладів реалій на позначення помешкань виділяємо: «ванькир» – «Wirtshaus», «Wirtsstube» (контекстуальне тлумачення); «мисник» – «Brett» (гіперонім); «комин» – «Ofenöffnung» (контекстуальне тлумачення); «хати» – «Häuser» (гіперонім), «Katen» (транскрипція), «Buden» (контекстуальне тлумачення; йдеться про стареньку, похилу хатинку); «гуральня» – «Schnapsbrennerei» (контекстуальне тлумачення) та ін.

Одяг (включаючи взуття, головні убори, прикраси). До відтворення назв одягу та взуття А.-Г. Горбач підійшла творчо, певні хибні прорахунки компенсуються іншими мовними одиницями чи в іншому місці, як, наприклад, у наступному випадку: «Он іде Маланка. Мала, суха, чорна, у чистій сорочці, в старенькій **свитці**» [3, с. 183] – «Da schritt auch Malanka: klein, hager, dunkel, in **blütenweißem Trachtenhemd** und alter **Weste** [7, с. 10]. Етнолексема «свитка», яка, крім денотативного значення «верхній одяг», позначає одяг із грубого домотканого сукна (конотативне значення) при трансформації німецькою мовою втрачає додаткові відтінки, оскільки відтворено гіперонім «Weste». Проте емоційно-експресивний потенціал та стилістичне забарвлення виразу зберігається за рахунок вдало дібраного словосполучення «in Blütenweißem Trachtenhemd», що є аналогом українському «вишивана сорочка» – (переклад наш – Ю.М.), що й створює образ святкового вбрання. В непоодиноких прикладах А.-Г. Горбач прагне передати національний колорит, вдаючись до пошуку аналогів відповід-

ним реаліям в німецькій мові. Таким є наступний уривок, де методом уподібнення віднайдено повноцінний відповідник етнічній мовній одиниці: «Холодні роси сідають йому **постоли**, небо зачервонілось, і зблідли зорі» [3, с. 296] – «Kühler Tau benetzt seine **Opanken**, der Himmel steht ganz in roter **Glut**, die Sterne verblassen» [7, с. 55]. Етнолексема німецької мови несе те ж саме стилістичне навантаження, денотативне й конотативне значення, експресивний заряд, що й оригінальна, тому варто заявити про високий рівень перекладацької техніки А.-Г. Горбач. Уривок із повісті «Тіні забутих предків» яскраво вимальовує одяг українських гуцулів, назви яких перегукуються із діалектними одиницями: «Витягалося найкраще **лудіння (одяг), нові крашениці, писані кептарі, череси і табівки**, багато набивані цвяхом, дротяні **запаски, червені хустки шовкові** і навіть **пишна та білосніжна гугля**, яку мати обережно несла на ціпку через плече» [3, с. 276] – «Man legte das **beste Zeug** an, die **neuen buntbestickten Leinenhemden**, die **reichverzierten Schafpelzwesten**, **breite Ledergürtel und Taschen mit glänzenden Plättchen beschlagen, mit Gold- und Silberfäden durchwebte Gürtel, rote Kopftücher** aus Seide; und sogar ein **prächtiger schneeweißer Umhangmantel** wurde mitgenommen, den Mutter behutsam an einen Stock gehängt über der Schulter trug» [7, с. 144]. З наведеного уривку випливає, що для більшості етнолексем А.-Г. Горбач віднаходить відповідники цільової мови, здатні відтворити лише їх семантичне наповнення з повною втратою національного колориту. Оскільки діалектизм не знаходять свого відображення в іноземній мові, то позиція перекладачки цілком вірна, де йшлося передовсім про одомашнення тексту.

Їжа, напої та ін. Для відтворення цієї групи національно забарвлених лексичних одиниць А.-Г. Горбач використовує різноманітні засоби їх перестворення іноземною мовою, зокрема, в наступному прикладі використано скальковану лексеми: «...гості набирали у бербениці **бринзи** та в мирності знову спускались в долини [3, с. 293] – «...die Gäste füllten ihre **Bottiche mit Schäfskäse** und gingen wieder friedlich heim» [7, с. 49]. Бринза в українській кухні – це різновид сиру, виготовленого із козячого молока. Німецька калька передає весь спектр значень, закладених в оригінальній лексемі, зокрема, її зміст, стилістичний потенціал, емоційну насиченість. Однак при відтворенні іншої етнолексми спостерігається її транскрибована мовна одиниця: «Що тобі, дівко, сьогодні: мало **борщу** не перекинула» [3, с. 186] – «Was ist los mit dir, Mädchen, beihnahe hättest du den **Borstsch** verschüttet» [7, с. 17]. Вважаємо, що такий спосіб не цілком правильний, бо віднайдений відповідник, що виступає для німців чужим, далекомовним словом, не викличе тих самих асоціацій, що воно викликає для читача оригіналу. Мабуть, достовірніше було б передати назву страви частковим еквівалентом цільової мови. В деяких випадках, намагаючись віднайти аналог в цільовій мові, спостерігаємо не достовірне транслювання назв на позначення страв. Куліш на сторінках першоджерела позначає страву, приготувану

здебільшого із пшона: «Пора варити кулешу» [3, с. 295]. В інтерпретації А.-Г. Горбач семантика цієї лексичної одиниці видозмінена, не відповідає своїм змістом оригінальній: «Es wird Zeit, die **Maisspeise** zu bereiten» [7, с. 54]. В тексті перекладу назва цієї їжі набуває значення кукурудзяної страви. Гадаємо, що перекладачці краще було б використати комбіновану реномінацію – транскрипцію із дескриптивом, що дало б змогу відтворити колоритну гаму мовної одиниці.

Інколи реалія виступає компонентом певного тропу. У таких випадках праця перекладача ускладнюється, оскільки стає дедалі важче досягти смислової і стилістичної вірності оригіналові. Це пов'язано з тим, що конотативна інформація вимагає віднайти асоціативний відповідник з іншим денотатом, а локальна інформація, можливо нечітко виражена, вимагає зберегти той самий денотат. За таких умов створюється діалектична суперечність, яка під силу досвідченому перекладачеві. З таким цікавим тропом-реалією зустрічається А.-Г. Горбач при перекладі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», де оригінальна персоніфікована метафора створює зоровий і фонічний образ відчутної експресивності – *сироватка гуля коломийки*: «Одчиняються двері наростіж, вітер дме з подри, ватра з радості лиже чорний котел, в якому *сироватка гуля коломийки*» [3, с. 291]. Коломийка в наведеному прикладі – це танок і пісенний жанр української народної пісеньки типу частівки, це український гуцульський масовий танець, основною фігурою якого є замкнене коло. У тексті першотвору М. Коцюбинський створив цікавий образ, майстерно поєднавши лексему «сироватка» із висловом «гуляти коломийки». Лише таке, здавалося б, несумісне поєднання слів дає підґрунтя для тонкої образності, для опоетизування певного слова, для стилістичного урізноманітнення художнього мовлення. Німецькомовний варіант А.-Г. Горбач «Die Tür geht weit auf, der Wind weht vom Dachboden über das Wandbrett hin, das Feuer leckt fröhlich am schwarzen Kessel, in dem die Molke Kolomyjka tanzt» [7, с. 46] не відтворює образності персоніфікованої метафори. Зберігши слово коломийка – Kolomyjka, перекладачка зробила словесний образ для більшості чужомовних читачів незрозумілим. Тим більше, що у мовній канві першоджерела М. Коцюбинський намагався передати хоча б окремими штрихами своєрідність образного мислення гуцулів.

Достовірнішим вважаємо підхід перекладачки до відтворення цієї ж етнолексеми в іншому випадку: «З гори на гору, з поточка в поточок пурха **коломийка**, така легенька, прозора, що чуєш, як од неї за плечима тріпають крильця...» [3, с. 280] – «Von Berg zu Berg, von Bach zu Bach schwebt **das huzulische Kolomyjkalied**, leicht, hell, man meint hinter ihm das Flattern von

Flügeln zu vernehmen» [7, с. 21]. Ввівши препозитивне означення «huzulische», А.-Г. Горбач тим самим підкреслила локальний колорит виконуваної пісні-танку. Сама назва пісенного жанру конкретизується лексемою «Lied», а в поєднанні із транскрипцією розкривається особливість не просто пісні, а гуцульської коломийки. Тому такий варіант перекладу зближить його текст до оригінального, і стане (хай і не повністю) зрозумілим німецькомовному читачеві, не обізаному з колоритом гуцулів.

Своєрідним імпульсом мовної тканини першотвору виступають і *структурно-конотативні реалії*, для яких не існує різноманітність способів перекладу. Одним із різновидів виступають андроніми, ті імена чи прізвиська жінок, які утворилися від прізвищ чоловіків. Для їх перекладу А.-Г. Горбач використали описовий метод або компенсувала іншими мовними засобами. Так, приміром, в одному із уривків жіноче іменовання передано описово: «Казала **Ковалиха**: «Водять Гафійку, немов панянку...» [3, с. 188] – «Sagt doch **die Frau des Schmieds**: «Ihr behandelt Eure Hafijka wie eine Fräulein...» [7, с. 23]. Такий вибір методу дозволив передати змістове наповнення імені, яке стало цілком зрозумілим для німецькомовного читача. Традиція називати заміжно жінку за родом діяльності чи прізвищем її чоловіка є старослов'янським, тому описовий переклад слід вважати вірним. В перекладацькій діяльності А.-Г. Горбач спостерігається інший спосіб відтворення цього роду жіночих імен: «І вона потай від своїх побігла, немов за ділом, до **Кандзюби-хи**» [3, с. 202] – «Und sie lief heimlich, damit es die ihren nicht erfuhren, zur **Kandsjubycha, Prokips Mutter**» [7, с. 54]. Спочатку перекладачка застосовує транскрипцію, яка, мабуть, виявилася б незрозумілою і несприйнятною в чужомовному середовищі; однак подальше контекстуальне тлумачення є логічним продовженням і чіткою вказівкою на роз'яснення імені. Саме така позиція засвідчує глибокі і ґрунтовні знання перекладачки в мовних системах зіставлених мов і світосприйняття обидвох народів.

Висновки і пропозиції. Виходячи із проаналізованого матеріалу, можна дійти висновків, що у кожному конкретному випадку А.-Г. Горбач поєднувала розуміння і трактування лінгвальних явищ з естетичним відчуттям. Повноцінний естетичний ефект від німецькомовних перекладів творів М. Коцюбинського досягається гіперонімічним перейменуванням, дескриптивною перифразою, комбінованою реномінацією, ситуативним відповідником, методом калькування та ін. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі інших мовно-стилістичних одиниць М. Коцюбинського (художніх деталей, кольоро-назв, одиниць експресивного синтаксису та ін.) в перекладацькій інтерпретації А.-Г. Горбач.

Список літератури:

1. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів, 1989. 215 с.
2. Іваницька М. Анна-Галі Горбач – перекладач і популяризатор української літератури. *Сучасні дослідження з іноземної філології*: Ужгород : ТОВ «Папірус-Ф», 2013. Вип. 11. С. 139–150.
3. Коцюбинський М. Твори в 3-х томах. Київ : Дніпро, 1979. Т. 1 : Оповідання. Повісті. 317 с.
4. Матвіїшин О.М. Роль особистості перекладача у міжмовній комунікації: творче кредо Анни-Галі Горбач. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 126. С. 190–194.

5. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (Лингвистические проблемы). Москва : Высшая школа, 1983. 303 с.
6. Шум О. Особливості відтворення суржику при перекладі (на матеріалі німецькомовних перекладів А.-Г. Горбач). *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2014. Вип. 692. 2014. С. 314–317.
7. Kozjubynskij M. Fata Morgana und andere Erzählungen / übers.v. A.-H. Horbatsch. Zürich : Manesse-Verlag. 1962. 438 S.

References:

1. Zorivchak, R.P.(1989). *Realia i pereklad (na materialy anhlomovnykh perekladiv ukrainskoi prozy)* [Realia and translation (based on the material of English translations of Ukrainian prose)]. Lviv. (in Ukrainian)
2. Ivanytska, M. (2013). Anna-Halia Horbach – perekladach i popoliaryzator ukrainskoi literatury [Anna-Halya Horbach – translator and popularizer of Ukrainian literature]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, vol. 11, pp. 139–150. (in Ukrainian)
3. Kotsiubynskiy, M. (1979). *Tvory v 3-kh tomakh*[Works in 3 volumes]. Kyiv: Dnipro (in Ukrainian)
4. Matviishyn, O.M. (2014). Rol osobystosti perekladacha u mizhmovnii komunikatsii: tvorche kredo Anny-Hali Horbach [The role of the translator's personality in interlingual communication: creative credo of A.-H. Horbach]. *Naukovi zapysky. Seria: filolohichni nauky*, vol. 125, pp. 190–194. (in Ukrainian)
5. Fedorov, A.V. (1983). *Osnovy obshchey teorii perevoda (Lingvisticheskie problemy)* [Fundamentals of the general theory of translation (Linguistic problems)]. Moscow: Vysshaya shkola. (in Russian)
6. Shum, O. (2014). Osoblyvosti vidtvorennia surzhyku pry perekladi (na materialy nimetskomovnykh perekladiv A.-H. Horbach) [Features of reproduction of surzik: on the material of German translations of A.-H. Horbach]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Hermanska filolohiia*, vol. 692, pp. 314–317. (in Ukrainian)
7. Kozjubynskij, M. (1962). Fata Morgana und andere Erzählungen / übers.v. A.-H. Horbatsch. Zürich: Manesse-Verlag.